

TAPASZTALATOK A TERMELŐSZÖVETKEZETI FAGAZDÁLKODÁSBÓL

Balázs
István

Megállapításaim nem általános jellegűek, tehát lehet, hogy azok az országnak csak egyes részeire vonatkoztathatók. Észrevételeimet elsősorban Pest megyéből, országos értekezleten hallottakból, egyesületi anyagokból és az országot járva tett megfigyeléseimből merítettem. Ha viszont a tapasztalataim egy része mégis általános jellegű, az nem a véletlen műve, hanem a termelőszövetkezeti erdőgazdálkodás sajátosságaiból, különböző helyeken jelentkező azonos gondokból adódik, mint törvényszerűség.

FAKITERMELÉS

A termelőszövetkezeti erdőkre készített üzemtervek fahasználati előírásai lehetővé teszik a fakitermelések mennyiségének tisztításban, gyéritesben és véghasználatban egyaránt további növelését.

A MÉM Erdőrendezési Főosztálytól kapott adatok szerint a termelőszövetkezetek 1973. évre — országosan — 1486 ezer m³ bruttó fatömeg kitermelését tervezték a favágatási terveikben 1450 ezer m³ üzemtervi előírással szemben. Viszont csak 1268 ezer m³-t termeltek ki. Az 1973. évre véghasználatban 973 ezer m³ fatömeg volt a tervezett mennyiség az 1044 ezer m³ üzemtervi előírással szemben. Ténylegesen kitermelt mennyiség 818 ezer m³. Így a tervezett fatömeg 70%-kal, a kitermelt 22%-kal volt kevesebb az üzemtervi előírásnál. Az eltérés az előző években még nagyobb mértékű volt. Ez azt jelenti, hogy a vágásérett állományoknak évenként több mint egyötöde lábon marad. Tehát sok a vágásérett, ki nem termelt fatömeg.

Pest megyében a számok következőképpen alakultak (éves átlagot számítva 1967-től 1973-ig): 10—14%-kal kevesebbet terveztek kitermelni az üzemtervi előírásokkal szemben, a tény a tervtől 10—12%-kal maradt el, összességében 20—26%-kal kevesebbet termeltek ki az üzemtervi kitermelhető fatömegnél és ez a helyzet 1967/68 óta minden évben így halmozódik.

Az okok komolyak: nincs elegendő, megfelelő típusú és jó motorfűrész; nem egyértelműen jól megoldott a motorfűrészkezelő- és fadóntó szakmunkásképzés, kevés az ilyen szakképzettsgű szakmunkás a tsz-eknél; szervezési hibák vannak a kitermelésnél (munkaerő, más üzemnél levő motorfűrész koordinálása, bér munka szerződés); nincs piaca a termelt faanyagnak, vagy nincs megfelelő szakember, aki eladni tudna és az eladás is főként személyi kapcsolatoktól függ; kevés a jól képzett, szabványt megfelelően ismerő hossztoló szakember; rosszul használják ki a motorfűrész-gépeket; szakmailag nem jól hajtják végre a fakitermelést (gyéritesben, tisztításban hibák, erélyesebb belenyúlás).

A megoldást az okok kínálják. Lehetővé kell tenni a termelőszövetkezeteknek az erdészeti gépek beszerzését és megfelelő képzettségű szakemberekhez jutást. A fakitermelést szervezeten, ehhez értő fakitermelő brigádok létrehozásával, azok jól szervezett koordinálásával, egyik tsz-től a másikhoz történő küldésével kell végezni. Anyai gép beszerzését kell lehetővé tenni, amennyi egy adott terü-

leten elegendő a fakitermeléshez. Nem kell párhuzamosan gépbszerzést engedélyezni, a termelőszövetkezet részéről pedig forszírozni. A fahasználati munkákban a fa levágását csak motorfűrészszel szabad engedélyezni. (Ezzel kiküszöböljük az esetleges jelöletlen fák kivágását, a szakszerűtlen tisztításokat és gyéritéseket.)

A KITERMELT FAANYAG HASZNOSÍTÁSA

A termelőszövetkezeti erdőgazdálkodásnak napjaink egyik legnagyobb problémája a kitermelt faanyag hasznosítása. Nincs koordinálva a fakitermelés, a kitermelt anyag hasznosítása, a faanyag hasznos, jó feldolgozása, a tevékenység teljesen ötletszerű és a kitermelt faanyagot a legnagyobb részben (sok helyen 75—80%-ban) tűzifának készítik fel. A legtöbb tsz-nél kicsi a kitermelt fatömeg.

Ennek ellenére van és keresni kell a megoldást! Adott körzeten belül egy összefogó, koordináló szerv vagy személy kell, amely — vagy aki — felméri az éves fahasználati tervek alapján a kitermelhető fatömeget, annak méreteit, várható iparifa stb. kihozatalát. Így a faanyagot oda lehet koncentrálni, ahol a feldolgozás legjobban megoldható (van már ilyen üzem). Olyan terméket kell előállítani, amely elsősorban a helyi lakosság, vagy kereskedelem igényeit elégíti ki. Olyan terméket kell gyártani, amelyet a nagy erdőgazdasági üzemek gazdaságosan nem tudnak előállítani (pl. szabolcsi láda, játék, redőny, lábrács, donga, talpfa, bútortléc, rakodófal, csúszó, saját gyümölcshöz láda stb.). Mindehhez növelni kell a jelenlegi iparifa-kihozatalt (sok helyen jelenleg véghasználatban 14%, gyéritésben 12% — az iparifa-kihozatal).

Jó megoldás adott területen belül (járás, Tsz Szövetség) az egyes tsz-ek által kitermelt faanyagot úgynevezett központi tsz rakodókra összegyűjteni és ott jó szakemberekkel (hossztolókkal) megfelelő iparifa-kihozatalt elérni. A központi rakodók nagyobb fatömege megkönnyíti a kapcsolat-felvételt a feldolgozó iparral vagy az adott körzet kijelölt tsz fagyártmányüzemével. Ez a megoldás az is biztosítja, hogy csak a valóban tűzifának alkalmas, másra fel nem használható faanyagból készüljön tűzifa.

FAFELDOLGOZÁS

Klasszikus termelőszövetkezeti kiegészítő (melléküzemági) tevékenységnek kell tartani az elsődleges és másodlagos fafeldolgozást a mezőgazdasági és ipari-mezőgazdasági termelőszövetkezetben. Az igen gyenge gépkihaltság (25—40%-os!) ellenére a termelés, az ilyen fafeldolgozó üzemek működtetése gazdaságos. Van olyan tsz faipari üzem, ahol évi 1,2—2,0 millió Ft tiszta hasznot hoz a fafeldolgozás és évről évre emelkedik a bruttó termelési érték, a haszon, majd pedig ennek megfelelően az új beruházási lehetőség. Ezek az üzemek többsége egész éven át működik, munkalehetőséget biztosít, de még távol áll — tisztelet az egyre gyarapodó kivételnek — a korszerűségtől.

A meglévő üzemek számát mégsem célszerű növelni, inkább a meglévők közül az arra érdemeseket jól megfontolt fejlesztéssel kell korszerűsíteni, a kapacitás, illetve gépi kihasználtságot kell emelni.

A faanyagfeldolgozást az értékesebb választékok összegyűjtésével koncentrálni kell, a haszonrésznek az érdekelt tsz-ekhez való visszajuttatása mellett.

FAKERESKEDELEM

A tsz-eknél a fakereskedelem szervezetlen, magánjellegű kezdeményezésekből áll. Főként a személyi ismeretség esetében van mód arra, hogy a fát el tudják adni. A nagy felvásárló és feldolgozó vállalatok nem tárgyalnak a kis fatömegeg

jelentkező tsz-ekkel. A tsz-eknél nincs megfelelő képzéssel rendelkező fakereskedő szakember. Legtöbb helyen nem is az erdész végzi ezt, hanem valaki más.

Az értékesítésben a TÁSZI vállalhatja nagyobb szerepet, segítsen nagy partner. Az értékesítésben a TÁSZI vállalhatja nagyobb szerepet, segítsen nagypartnerként az ERDÉRT, koordinálja a Tsz Területi Szövetséget.

Hozzanak létre egyesületeket, társulásokat a tsz-ek, kössenek kölcsönös előnyös üzleteket (a bel- és külföldi felvásárlási áraknak megfelelően) az erdő-feldolgozó gazdaságokkal, állami erdő- és vadgazdaságokkal (export többlethasznot megosztani stb.). Az érdekeltek (pl. a TOT) nyújtsanak megfelelő segítséget. A tapasztalatunk szerint mindezekben a gondokon sokat segítenek, javítana, ha olyan szervezett vonal épülne ki, amely biztosítaná a kitermelt faanyag feldolgozását, felvásárlását, egymás között vagy erre megfelelő, meglévő felvásárló szervezeteken keresztül.

A faanyag-felvásárlásban jelentős mértékben kell kooperálni a tsz-eknek egymás között, mert ez a jelenlegi szétszórtság, erők szétforgácsoltsága nem kedvez a tsz faipari tevékenységnek, faanyag-értékesítésnek. A kooperációk megvalósítására két út lehetséges, vagy felülről jövő szervezéssel, ráhatással, vagy az érintett üzemeiktől, alulról jövő kezdeményezéssel. Ez utóbbit megalapozottabbnak, bizonyos vonatkozásban időt állóbbnak tartom. A saját gond felismerése és annak saját erőből történő megoldására való törekvés biztosítja a létét egy ilyen kooperációs megállapodásnak, megegyezésnek. Van jövője a felülről jövő kezdeményezésnek is, ha az megfelelő időpontban (amikor a kérdés akuttá vált és nincs erő az érdekeltekben a megoldásra) és valamelyes anyagi érdekeltség biztosításával történik.

ÖSSZEFOGLALVA

Tapasztalataink azt mutatják, hogy a fakitermelés, feldolgozás és fakereskedelem vonatkozásában elég magára hagyott a tsz erdőgazdálkodás. Ebben kell a legsürgősebben előre lépni.

Mindhárom területen — kétségtelenül — van előrehaladás, de lassú és nem elegendő. Évről évre több értékes faanyag kerül ki a termelő-(szak) szövetkezetek erdeiből és a jelenlegi állapotban mind több megy abból veszendőbe, értéktelegebb felhasználásba.

A feladatokat csak úgy lehet megoldani, ha a közvetlenül érintett termelő- (és szak) szövetkezetek, társulások stb. maguk is hatékonyabb eszközöket, módszereket alkalmaznak, vesznek át az állami erdő- és feldolgozó (állami erdő- és vadgazdaságok) gazdaságok eljárásaiból — és ha a külső szervezetek (bel- és külföldi faanyagkereskedelmi, — felvásárló; koordináló, felügyeleti szervezetek stb.) jelentősebb támogatást, konkrét segítséget adnak a termelő- (és szak) szövetkezeteknek.

A magyar erdőgazdaságnak szerves része a tsz erdőgazdálkodás. A tsz erdőkből kikerülő faanyag is népgazdasági érték, vagyon. Az itt végzett eredményesebb munka is a nagy egészséget, a népgazdaságot szolgálja.

A lapban megjelent tanulmányok szerzői:

Balázs István megyei tanácsos, erdészeti, vadászati és természetvédelmi felügyelő, Budapest; *Barta János* műszaki vezető, Mátrai EFAG fűrészüzeme, Felnémet; *Firbás Oszkár* erdőmérnök-tanár, Erdészeti Szakközépiskola, Sopron; *Gébert Pál* műszaki ügyintéző, ERTI, Budapest; *dr. Halmágyi Levente* tud. főmunkatárs, ERTI, Budapest; *dr. Pall Miklós* erdőművelési osztályvezető, Zalai EFAG, Nagykanizsa; *dr. Szalay-Marcsó László* tud. főmunkatárs, Növényvédelmi Kutató Intézet, Budapest; *dr. Tóth Károly*, a Kiskunsági Nemzeti Park igazgatója, Kecskemét; *Verbay József* tud. munkatárs, ERTI, Budapest; *Bida László* igazgatóhelyettes, Délalföldi EFAG, Szeged.